

การตรวจเอกสาร

ในการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อโครงการปรับปรุงที่ดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตในนาข้าว ได้ทำการรวบรวมส่วนที่เป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ในหัวข้อต่อไปนี้

1. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำขนาดเล็ก
3. ปัญหาของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก
4. ประวัติความเป็นมาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
5. เกษตรกรกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
6. โครงการปรับปรุงที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตในนาข้าว ธ.ก.ส. จังหวัดขอนแก่น
7. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
8. การวัดความคิดเห็น
9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากการศึกษาในการตรวจเอกสารได้พบว่ามีผู้ให้ความหมายของแหล่งน้ำขนาดเล็ก การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ไว้ดังนี้

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525) กล่าวว่า แหล่งน้ำขนาดเล็ก หมายถึง แหล่งน้ำทั้งหมดที่มีไว้ เพื่อใช้ในครอบครัวของชุมชน อันเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อ่าง ต้ม หุงต้ม ซักล้าง เลี้ยงสัตว์ ทำสวนครัว และเลี้ยงปลา

ดำรง สุนทรสารทูล (2524) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก หมายถึง โครงการพัฒนาแหล่งน้ำทุกประเภทที่เป็นงานขนาดเล็ก ซึ่งจะทำการก่อสร้างให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องน้ำ เพื่อให้ราษฎรในหมู่บ้านเหล่านั้น ได้มีน้ำใช้เพียงพอกับความต้องการในการยังชีพขั้นพื้นฐาน แต่ละโครงการจะใช้งบประมาณค่าก่อสร้างจำนวน ไม่มากและสามารถสร้างให้เสร็จได้ภายในเวลาไม่นาน

บุญยก วรรณธนะภุติ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ทุกคนก็ทราบกันดีอยู่แล้วว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาในด้านผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าว ซึ่งได้ผลไม่แน่นอน ทั้งนี้ เพราะขาดแคลนนํ้าอันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร ในบางท้องที่ซึ่งมีแหล่งนํ้าอยู่บ้าง แต่เกษตรกรก็ไม่อาจใช้นํ้าได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากขาดระบบการส่งนํ้าไปยังพื้นที่ทำการเพาะปลูก ที่ร้ายไปกว่านั้น บางท้องที่ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาค อยู่ห่างไกลจากแหล่งนํ้าไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน สำหรับการเลี้ยงสัตว์ และสำหรับกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ เพื่อการยังชีพ จึงจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาแหล่งนํ้า โดยเฉพาะแหล่งนํ้าขนาดเล็ก ซึ่งแหล่งนํ้าขนาดเล็กเช่นวํ้านี้มีจำนวนมากและกระจัดกระจายในเขตที่กว้างขวาง และนอกจากนั้นยังมีหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่ หลายหน่วยงาน จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนในการพัฒนาแหล่งนํ้าขนาดเล็กให้มีความเพียงพอเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมีข้อเสนอหลักการสำคัญบางประการไว้ดังนี้

1) สภาพการพัฒนาแหล่งนํ้าขนาดเล็กในปัจจุบัน

นโยบายและเป้าหมาย

(1) นโยบายหลักการของการพัฒนาแหล่งนํ้าขนาดเล็ก คือ การจัดหาแหล่งนํ้าเพื่อใช้สนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ของประชาชน ในชนบท ซึ่งได้แก่

- การมีนํ้าอุปโภคอย่างเพียงพอและทั่วถึง
- การมีนํ้าเสริมการเกษตรระดับครอบครัวเพื่อดำรงชีพในพื้นที่นอกเขต

ชลประทาน

(2) ในส่วนของนํ้าอุปโภค - บริโภค ได้กำหนดเป้าหมายให้ประชาชนในชนบทร้อยละ 95 มีนํ้าอุปโภค-บริโภคใช้ อย่างเพียงพอและทั่วถึง

(3) ในส่วนของนํ้าเสริมการเกษตรเพื่อดำรงชีพ ได้กำหนดเป้าหมายให้นํ้าใช้สำหรับ

- การเลี้ยงสัตว์
- การปลูกพืชผักสวนครัวในฤดูแล้ง
- การประมงในหมู่บ้าน
- เสริมการทำนาหรือเพาะปลูก ได้อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี

ลักษณะแผนงานประเภทโครงการ

(1) การจัดหาแหล่งนํ้าขนาดเล็ก เพื่อสนองความต้องการใช้นํ้าขั้นพื้นฐานของ

ประชาชนในชนบทตามนโยบาย และเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันดำเนินการอยู่หลายลักษณะ ภายใต้แผนงานต่าง ๆ ทั้งแผนงานปกติ และแผนงานพิเศษ โดยมีหน่วยงานปฏิบัติจากส่วนกลางที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการหลักรวม 15 หน่วยงาน แต่บางแผนงานก็มีหน่วยงานระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการด้วย

(2) แผนงานการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กที่ดำเนินการอยู่ สามารถแบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ ประกอบด้วย

- ก. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในหมู่บ้านปกติ ได้แก่
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กทุกรูปแบบ ที่ดำเนินการ โดย หน่วยงานปฏิบัติจากส่วนกลาง
- ข. การพัฒนาเพื่อความมั่นคง ได้แก่
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กที่ดำเนินการ โดยกรมที่ดิน
 กรป.กลาง กรมชลประทาน
- ค. การสร้างงานในชนบท ได้แก่
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กตามความต้องการของประชาชน ที่ดำเนินการโดย สภาตำบล
- ง. การพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ได้แก่
 - โครงการชลประทานขนาดเล็กที่ดำเนินการโดย กรมชลประทาน
 - โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำหมู่บ้านที่ดำเนินการ โดย รพช.
 - โครงการจัดหาน้ำสะอาดที่ดำเนินการ โดยกรมอนามัย
 - โครงการบุปผาสติภรณ์น้ำหมู่บ้านที่ดำเนินการ โดยกรมพัฒนาชุมชน
 - โครงการประมงหมู่บ้าน ที่ดำเนินการโดย กรมประมง
- จ. การพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่
 - โครงการอ่างเก็บน้ำฝายน้ำล้น คลองส่งน้ำที่ดำเนินการโดย รพช.
 กรมชลประทาน
- ฉ. การพัฒนาแหล่งน้ำตามงบประมาณของ สส. ได้แก่
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กทุกรูปแบบ ที่ดำเนินการโดย 16 หน่วยงานปฏิบัติจากส่วนกลาง แต่หน่วยงานหลักคือกรมการปกครอง

หน่วยงานและองค์กรที่รับผิดชอบ

(1) หน่วยงาน

หน่วยงานปฏิบัติจากส่วนกลาง จำนวน 15 หน่วยงาน ที่รับผิดชอบดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กที่กระจายอยู่ ภายใต้อำนาจ 6 กระทรวง คือ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- กรมชลประทาน มีหน้าที่รับผิดชอบส่วนหนึ่งปฏิบัติงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ซึ่งมีระยะเวลา ก่อสร้างแล้วเสร็จใน 1 ปี และวงเงินประมาณ 4 ล้านบาท
- กรมประมง มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในหมู่บ้านชนบท และส่งเสริมการรวมกลุ่มราษฎรใช้น้ำ เพื่อการเกษตร และกิจกรรมต่อเนื่อง
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ เขตปฏิรูปที่ดิน
- กรมพัฒนาที่ดิน มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กประจำไร่นา
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยศูนย์บริการเกษตรกรรมเคลื่อนที่มีหน้าที่รับผิดชอบการขุดลอก หนอง บึง และ ลำรางธรรมชาติ

กระทรวงมหาดไทย

- กรมการปกครอง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหาน้ำสะอาดให้แก่ราษฎรในชนบท ในรูปของการก่อสร้างขุดบ่อน้ำดื่ม และขุดลอกสระ หนองบึง การจัดหาถังเก็บน้ำฝน ให้ราษฎรและการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปการก่อสร้างขุดลอกแหล่งน้ำเสริมเพื่อ การเกษตร
- กรมโยธาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหาน้ำสะอาด ในรูปของการเจาะบ่อน้ำบาดาลในชนบท และพัฒนาเป็นระบบน้ำสะอาด สำหรับ หมู่บ้านหรือประปาหมู่บ้าน
- กรมการพัฒนาชุมชน มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปของการก่อสร้าง ขุดลอก แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อ การอุปโภค-บริโภค
- การประปาส่วนภูมิภาค มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับจัดหาน้ำสะอาดในรูประบบประปา เพื่อการอุปโภค-บริโภค ในส่วนภูมิภาค โดยจะก่อสร้างและดำเนินการในเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล และในหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีสภาพเป็น หน่วยงานรัฐวิสาหกิจสามารถเก็บค่าบริการโดยตรงจากผู้ใช้น้ำได้

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน

- สำนักงานพลังงานแห่งชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อ

การเกษตรในรูปของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

กระทรวงสาธารณสุข

- กรมอนามัย มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหา น้ำสะอาดเพื่ออุปโภค-บริโภค แก่ราษฎรในเขตชนบทในรูปของการเจาะบ่อน้ำ บ่อน้ำบาดาล ประปา โรงเรียน วัด และประปาหมู่บ้าน

กระทรวงอุตสาหกรรม

กรมทรัพยากรธรณี มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหา น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค ในรูปของ โครงการเจาะน้ำบาดาลในชนบท

กระทรวงกลาโหม

- กรป.กลาง มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาแหล่งน้ำแก่ราษฎรในเขตพื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคง

(2) องค์การ

องค์การที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในรูปคณะกรรมการ แยกออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

ระดับนโยบาย

คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.)

- มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาชนบทให้เป็นเอกภาพ

คณะกรรมการสร้างงานในชนบท (กสช.)

- มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาในการว่างงานในฤดูแล้งและการกระจายรายได้

คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ (กพน.)

- มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความซ้ำซ้อนของหน่วยงานและพื้นที่ในเรื่องของแหล่งน้ำขนาดเล็ก

คณะกรรมการบริการ โครงการจัดให้มีน้ำสะอาดในชนบทที่ว่าการอำเภอ

- มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลกำกับโครงการน้ำสะอาดเพื่ออุปโภค-บริโภคในชนบท

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(กปร.)

- มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรกลั่นกรองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร (กพช. สส.)

- มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับประชาชน ได้มี
ส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ระดับภูมิภาคและท้องถิ่น

ระดับจังหวัด

คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.)

- จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

คณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.)

- วิเคราะห์และประสานโครงการเพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาจังหวัด

คณะกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำระดับจังหวัด

- วิเคราะห์และประสานโครงการเพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาแหล่งน้ำ

คณะกรรมการสร้างงานระดับจังหวัด (กสจ.)

- จัดสรรวงเงินอนุมัติโครงการ และอนุมัติเปลี่ยนแปลงโครงการ กสช.

ระดับอำเภอ

คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ. กพอ. กิ่งอำเภอ)

- จัดทำแผนพัฒนาอำเภอ

คณะกรรมการสร้างงานระดับอำเภอ (กสอ.)

- พิจารณากลับกรอง และกำกับกำกับการดำเนินงานโครงการ กสช.

ระดับตำบล

สภาตำบล (กสต.)

- จัดทำแผนพัฒนาตำบล

- จัดทำและดำเนินการโครงการ กสช.

คณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบท ระดับตำบล (คปต.)

- ให้คำแนะนำ กสต. จัดทำแผนพัฒนาตำบล

ระดับหมู่บ้าน

คณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.)

- เสนอปัญหาและความต้องการแหล่งน้ำ

คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)

- เสนอปัญหาและความต้องการแหล่งน้ำ

2.2 การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำขนาดเล็ก

สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย และมหาวิทยาลัยขอนแก่น (2524) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ จากการพัฒนาแหล่งน้ำตามลักษณะงานไว้ดังนี้

1) ความต้องการ ได้แก่ ความต้องการของสังคมหรือชุมชนที่ต้องการให้มีการก่อสร้างพัฒนาแหล่งน้ำ สำหรับงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กจะเสนอความต้องการ โดยสภาพตำบลให้อำเภอและจังหวัดเป็นผู้พิจารณา เพื่อให้ความช่วยเหลือ และจัดลำดับในแต่ละท้องถิ่น

2) ตามวัตถุประสงค์ จากความต้องการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กดังกล่าว จะทราบถึงวัตถุประสงค์ของราษฎรที่ต้องการว่า จะให้ทำงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในรูปแบบใด และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ควรจะพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในลักษณะใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้นว่า

(1) เพื่อเพาะปลูก

ควรสร้างงานอ่างเก็บน้ำ งานเก็บกักน้ำ ในลำนน้ำธรรมชาติ หรืองานทดและผันน้ำสำหรับพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ และมีแหล่งน้ำประเภท ลำน้ำ ลำห้วยอำนวยให้ทำการก่อสร้างได้

ควรสร้างงานชุดลอกหนองและบึงธรรมชาติ งานสระเก็บน้ำ สำหรับความต้องการน้ำใช้เพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่จำนวนไม่มาก และไม่มีแหล่งน้ำประเภทลำน้ำ และลำห้วยอยู่เลย ในท้องถิ่นนั้น

(2) เพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับราษฎร และสัตว์เลี้ยง

ควรพิจารณาพร้อมกับแผนการสร้างอ่างเก็บน้ำ งานเก็บกักน้ำในลำนน้ำธรรมชาติ หรืองานทดและผันน้ำเพื่อการเพาะปลูก สำหรับท้องที่ซึ่งมีแหล่งน้ำประเภท ลำน้ำ ลำห้วย อำนวยให้ทำการก่อสร้างได้

ในท้องที่ซึ่ง ไม่มีแหล่งน้ำประเภทลำน้ำ และสำหรับสมควรสร้างงานชุดลอกหนองและบึงธรรมชาติที่มี กับงานสระเก็บน้ำ เป็นต้น

ในท้องที่ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างแบนราบ ไม่มีแหล่งน้ำบนผิวดินประเภทใดเลย หรือทำการก่อสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำ บนผิวดินไม่ได้ผลเนื่องจากไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับใช้ ตามความต้องการได้ ควรพิจารณาถึงงานพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดินอันมีงานบ่อน้ำตื้น และงานบ่อน้ำบาดาล

ทั้งนี้สภาพพื้นที่บริเวณนั้นจะต้องมีแหล่งน้ำใต้ดินมีคุณภาพดี และมีปริมาณ มากพอ ให้ทำการพัฒนาได้ด้วย

(3) เพื่อการเพาะเลี้ยงปลา

ส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์ร่วมกับ งานพัฒนาแหล่งน้ำประเภทเก็บกักน้ำ และท่อน้ำเพื่อการเพาะปลูก หรืออุปโภค-บริโภค เพียงแต่จะต้องพิจารณาถึงระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ ฯลฯ ให้มีความลึกไม่น้อยกว่า 1-1.5 เมตร ในช่วงปลายฤดูแล้ง หรือก่อนเวลาที่จะมีน้ำไหลลงมาให้เก็บ ได้ใหม่ เพื่อปลาจะได้มีชีวิต และมีการเจริญเติบโตได้ดี

(4) เพื่อการเลี้ยงสัตว์

เช่นเดียวกับงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค-บริโภค สำหรับราษฎรและสัตว์เลี้ยง

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นพอที่จะใช้ประกอบการพิจารณาในขั้นพื้นฐานได้ว่า แหล่งน้ำขนาดเล็กใช้ประโยชน์ในลักษณะใดบ้าง

2.3 ปัญหาของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2524) สรุปการพัฒนาแหล่งน้ำในสถานการณ์ปัจจุบันได้มีปัญหาย่อยหลายประการโดยแยกออกได้

1) ปัญหาด้านโครงสร้างระบบบริหารงานพัฒนาแหล่งน้ำ คือ ไม่มีหน่วยงานเวลาที่จะประสานงาน นโยบาย งานวางแผน งานดำเนินการ และกิจกรรมต่อเนื่องให้เกิดผลประโยชน์ขึ้นตามเป้าหมาย

2) ปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ คือ จะมีการจัดสรรงบประมาณ และการกำหนดแผนเป็นไปในลักษณะของการสร้างโครงการมากกว่าการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

3) ปัญหาด้านการติดตามประเมินผล คือ ขาดการติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และใช้ประกอบการตัดสินใจในระดับนโยบายของชาติ อันที่จะปรับปรุงระบบการบริหารงาน การจัดสรรงบประมาณ และกำลังคนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาโดยส่วนรวมของประเทศ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ (2535) ได้สรุปปัญหาของการจัดการทรัพยากรน้ำว่า

การจัดการทรัพยากรน้ำโดยหน่วยของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรในแง่ของการตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างทั่วถึง ยังขาดประสิทธิภาพและความยุติธรรม สาเหตุสำคัญ

ประการแรก คือ การที่ยังไม่มีแผนการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการกำหนดบทบาทหน้าที่และสิทธิเกี่ยวกับน้ำทางกฎหมายของฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน หน่วยงานรัฐแต่ละหน่วยงาน ซึ่งปัจจุบันมีถึง 24 หน่วยงาน จะดำเนินงานไปตามแผนงานและความถนัดของตนในแต่ละปี จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องและเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องเท่านั้น

ประการที่สอง ระบบการบริหารราชการยังรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลางในระดับกระทรวง กรมต่าง ๆ ในส่วนกลางทำหน้าที่วางแผนและดำเนินการเอง โดยเปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่น และประชาชนผู้ใช้ประโยชน์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนาน้อยมาก ระบบรวมศูนย์ เช่นนี้ทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งได้แก่ ความรอบรู้ในสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมของคนในท้องถิ่น ข้อมูลต่าง ๆ ทางด้านกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในรูปของแรงงานและการลงทุน จึงเป็นเหตุให้การพัฒนาแบบรวมศูนย์อำนาจให้ผลไม่ยั่งยืน มีปัญหาเรื่องการบำรุงรักษา และมักจะไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในทางตรงกันข้ามการพัฒนา มักจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ ของหน่วยงานเองและกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก เนื่องจากไม่มีการตรวจสอบจากท้องถิ่น

ประการที่สาม ขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำ และการประสานงานที่ดีในระดับ จังหวัด อำเภอ และตำบลทำให้การพัฒนาขาดเป้าหมายรวมที่ชัดเจน ไม่มีแผนปฏิบัติการที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายในระยะเวลาและงบประมาณที่เป็นจริง และ

ประการที่สี่ งบประมาณเพื่อการพัฒนาชนบทมีน้อยกว่าคือในแต่ละปีงบประมาณสำหรับการพัฒนาชนบทประมาณร้อยละ 10 ของงบประมาณทั้งหมดของรัฐบาล ซึ่งจะเห็นว่าน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชาชนในชนบทที่มีมากกว่า 3 ใน 4 ของคนทั่วประเทศ

ปัญหาอีกประการหนึ่งของการจัดการทรัพยากรน้ำ คือ การที่ยังไม่มีกฎหมายและแนวทางที่จริงจังในการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร การกำจัดน้ำเสียจากพื้นที่การเกษตร เมืองและอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเหตุให้ทรัพยากรไม่เพียงแต่จะลดน้อยลง แต่คุณภาพของน้ำก็เสื่อมลงไปด้วย ปัญหา ร้ายแรงที่จะตามมา คือ การที่จะไม่มีน้ำสะอาดที่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งนับวันจะเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวของเมืองอุตสาหกรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการท่องเที่ยว

2.4 ประวัติความเป็นมาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

รายงานของสันต์ นาคนรพรต (ม.ป.ป.) ระบุว่า เมื่อ พ.ศ. 2490 รัฐบาลได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการสหกรณ์ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งกลางทางการเงินของขบวนการสหกรณ์ในการระดมให้สหกรณ์นำไปใช้ในการดำเนินธุรกิจและให้กู้แก่สมาชิกตลอดระยะเวลา 19 ปี (พ.ศ. 2490-2509) ของการดำเนินงานธนาคาร เพื่อการสหกรณ์ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินกู้ให้แก่ สหกรณ์นำไปให้แก่เกษตรกรได้เพียงประมาณร้อยละ 5 ของเกษตรกรทั่วประเทศ รัฐบาลได้เล็งเห็นว่าการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรของประเทศ จำเป็นจะต้องให้ความช่วยเหลือด้านเงินกู้ โดยไม่เลือกว่าเกษตรกรผู้นั้นจะเป็นสมาชิกของสหกรณ์หรือไม่ นอกจากนั้นการให้บริการด้านสินเชื่อควรขยายออกไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว โดยการดำเนินงานควรอยู่ภายใต้การควบคุมในระบบเดียวกัน รัฐบาลจึงได้ยกเลิกธนาคาร เพื่อการสหกรณ์และจัดตั้ง ธ.ก.ส. ขึ้นแทน ในที่สุดธนาคารการเกษตรเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก็ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ ธ.ก.ส. พ.ศ. 2509 เพราะเห็นว่าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ที่มีมาแต่เดิมนั้น เป็นแหล่งเงินทุนให้เฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เท่านั้น แต่การส่งเสริมพัฒนาการเกษตรของประเทศจำเป็นต้องช่วยเหลือด้านเงินกู้ โดยไม่เลือกว่าเกษตรกรนั้น ๆ จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์หรือไม่

การให้บริการด้านสินเชื่อสมควรที่จะขยายออกไปอย่างกว้างขวางถึงเกษตรกร รายคน สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น เพื่อความเป็นปึกแผ่นและความสะดวก ในการดำเนินงานภายใต้ระบบควบคุมเดียวกัน รัฐบาลจึงให้โอนกิจกรรมทั้งหมดของธนาคารเพื่อการสหกรณ์ทั้งทรัพย์สิน หนี้สิน ความรับผิดชอบ ภารกิจงาน และลูกจ้างไปยัง ธ.ก.ส. ทั้งหมด ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก็ได้ดำเนินกิจการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านเงินทุนประกอบอาชีพด้วยความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและขยายกิจการกว้างขวางออกไปเป็นลำดับ มีส่วนช่วยส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปได้ด้วยดี

หน้าที่ของ ธ.ก.ส.

- ให้เงินกู้ แก่สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรและเกษตรกรโดยทั่วไป
ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ
- รับฝากเงิน จากประชาชนทั่วไป โดยให้ดอกเบี้ยเท่ากับธนาคารแห่งอื่น

สาขาและหน่วยอำเภอ

สาขา คือตัวแทนของ ธ.ก.ส. ที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ เพื่อดำเนินกิจการด้านสินเชื่อการเกษตรและรับฝากเงิน รวมทั้งการบริหารงานสินเชื่อการเกษตรในแต่ละจังหวัด มีผู้จัดการสาขาเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

หน่วยอำเภอ เป็นหน่วยปฏิบัติงานสินเชื่อการเกษตรของ ธ.ก.ส. ประจำอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ เพื่อบริการความสะดวกต่อเกษตรกรในการที่จะติดต่อกับธนาคารรวมทั้งการชี้แจงงานของธนาคาร การตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกร และการควบคุม และแนะนำการใช้เงินกู้ รวมทั้งการจัดเตรียมเอกสารสัญญาต่าง ๆ ในการขอเงินของเกษตรกร มีหัวหน้าหน่วยเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ประเภทของเงินกู้

เงินกู้เกษตรกรรายบุคคล แบ่งตามระยะเวลาของการชำระคืนเป็น 3 ประเภท คือ เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลาง เงินกู้ระยะยาว

เงินกู้ระยะสั้น

ได้แก่ เงินกู้ที่ใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตในฤดูหนึ่งๆ เช่น ค่าพันธุ์พืช สัตว์ ปุ๋ย อาหารสัตว์ ค่าจ้างแรงงาน ฯลฯ แบ่งออกเป็น

- (1) เงินกู้ระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลัก
- (2) เงินกู้ระยะสั้นเพื่อการอื่น

ระยะเวลาของการชำระเงิน

- ปกติไม่เกิน 12 เดือน ในกรณีที่มีเหตุพิเศษไม่เกิน 15 เดือน

หลักประกัน

- จำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน และ/หรือการรับรองรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม (สำหรับเงินกู้ระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลัก) หรือบุคคลในกลุ่มลูกค้า 2 คน ค้ำประกัน (สำหรับเงินกู้ระยะสั้น เพื่อการอื่น)

- หลักทรัพย์รัฐบาลไทย
- เงินฝาก ธ.ก.ส.

อัตราดอกเบี้ย

- ร้อยละ 14 ต่อปี

จำนวนชั้นสูงของเงินกู้

- ไม่เกิน 1,000,000 บาท

เงินกู้ระยะปานกลาง

ได้แก่ เงินกู้เพื่อลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร ซึ่งปกติใช้ประโยชน์ได้เกินกว่า ฤดูการผลิตหนึ่ง ๆ เช่น ซื้อที่ดิน สร้างโรงเรือนการเกษตร บุกเบิกหรือปรับปรุงที่ดินการเกษตร ทำสวน ซื้อสัตว์ใช้งาน หรือเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ

ระยะเวลาของการชำระคืน

- กำหนดชำระเงินเป็นรายงวดไม่เกิน 3 ปี ในกรณีที่มีเหตุพิเศษไม่เกิน 5 ปี

หลักประกัน

- จำนวนอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน และ/หรือบุคคลในกลุ่มลูกค้า 2 คน

ค้ำประกัน

- หลักทรัพย์รัฐบาลไทย
- เงินฝาก ธ.ก.ส.

อัตราดอกเบี้ย

- ร้อยละ 14 ต่อปี

จำนวนชั้นสูงของเงินกู้

- ไม่เกิน 1,000,000 บาท

หมายเหตุ หลักประกันสำหรับเงินกู้ระยะสั้นและปานกลาง มีข้อกำหนดดังนี้ ระยะสั้น เพื่อผลผลิตหลัก จะใช้การรับรองรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมได้ไม่เกิน 30,000 บาท ระยะสั้น เพื่อการอื่น จะใช้บุคคลในกลุ่มลูกค้า 2 คน ค้ำประกันได้ไม่เกิน 30,000 บาท ระยะปานกลาง จะใช้บุคคลในกลุ่มลูกค้า 2 คน ค้ำประกันได้ไม่เกิน 30,000 บาท

ทั้งนี้ 3 กรณี ถ้าต้องการเงินกู้เกินกว่านี้ จะต้องใช้หลักประกันอื่นค้ำจำนวนอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน หรือใช้หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือเงินฝาก ธ.ก.ส. สำหรับยอดจำนวนเงินกู้ทั้งระยะสั้นและระยะปานกลางทั้งหมดของผู้กู้คนหนึ่ง ๆ ในเวลาใดเวลาหนึ่งจะเกิน 1,000,000 บาทไม่ได้

เงินกู้ระยะยาว

เงินกู้ระยะยาวแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ 2 ประเภท คือ

- (1) เงินกู้ระยะยาวเพื่อชำระหนี้เดิม

(2) เงินกู้ระยะยาวเพื่อการเกษตร

เงินกู้ระยะยาวเพื่อชำระหนี้เดิม

ได้แก่ เงินกู้ที่นำไปชำระหนี้เดิม หรือเพื่อไถ่ถอนหรือรับโอนคืนที่ดิน

การเกษตร ซึ่งเดิมเป็นของตนเอง หรือของบิดามารดาของตน

หลักประกัน

- กำหนดชำระคืนเป็นรายงวดไม่เกิน 10 ปี ในกรณีที่มีเหตุพิเศษไม่เกิน 12 ปี

หลักประกัน

- จำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน

อัตราดอกเบี้ย

- ร้อยละ 13 ต่อปี

จำนวนชั้นสูงของเงินกู้

- ไม่เกิน 3,000,000 บาท

2.5 เกษตรกรกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สุวรรณ ไตรผล (ม.ป.ป.) ได้บรรยายละเอียดเกษตรกรที่จะขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าของธนาคาร ธ.ก.ส. ไว้ดังนี้

กลุ่มลูกค้า หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรผู้ซึ่งได้ขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. โดยลูกค้าเหล่านั้นตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกัน รู้จักคุ้นเคยกันและรู้งานการเกษตรของกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งกลุ่มลูกค้ากลุ่มหนึ่ง ๆ จะต้องมีการเกษตรจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป สมัครใจเข้าร่วมกลุ่มกัน โดยมีความประสงค์ที่จะกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตรโดยให้หลักประกันรับรองรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันหรือค้ำประกันซึ่งกันและกัน

ในแต่ละกลุ่มลูกค้า จะคัดเลือกลูกค้าคนใดคนหนึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ยินยอมเสียสละเวลาและอุทิศตนเพื่อผู้ประสานงานระหว่าง ธ.ก.ส. และกลุ่มลูกค้า

คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเป็นลูกค้า

เกษตรกรที่จะเข้าเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. จะต้องมีความรู้คุณสมบัติดังนี้

(1) มีสัญชาติไทย

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี

- (3) เป็นเกษตรกรซึ่งได้ประกอบอาชีพการเกษตรในท้องที่ดำเนินงานของสาขามาแล้วเป็นเวลาดิตต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี
- (4) มีความชำนาญหรือได้รับการฝึกอบรมในการเกษตรมาแล้วพอสมควร
- (5) เป็นผู้ก่อให้เกิดผลิตผลการเกษตรเพื่อขายในปีหนึ่งๆ เป็นมูลค่าพอสมควรหรือมีลูกทางจะปรับปรุงการเกษตรให้มีรายได้เพียงพอที่จะชำระหนี้ได้
- (6) ไม่เคยถูกให้ออกจากการเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส.
- (7) เป็นผู้มีคุณสมบัติสุจริต ชัยชนะแข็งแกร่งในการประกอบอาชีพ มีชื่อเสียงและรู้จักประหยัด
- (8) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (9) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้หนี้สินล้นพ้นตัว
- (10) ปัจจุบันไม่ได้เป็นผู้กู้เงินของสหกรณ์การเกษตรกลุ่มเกษตรกร หรือสถาบันใด ๆ ที่ดำเนินธุรกิจทางด้านสินเชื่อเพื่อการเกษตร

หลักประกันเงินกู้

การให้เงินกู้ตามประเภทดังกล่าวข้างต้น จะต้องมียหลักประกันเงินกู้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ลูกค้าในกลุ่มเดียวกันผูกพันตนรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันค้ำประกัน การชำระหนี้ต่อ ธ.ก.ส.
- (2) มีลูกค้าประจำสาขา หรือบุคคลอื่นซึ่ง ธ.ก.ส. พิจารณาเห็นสมควรเป็นผู้ค้ำประกันอย่างน้อย 2 คน
- (3) มีอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้จำนองต่อเจ้าหน้าที่อื่นจำนองเป็นประกัน โดยอสังหาริมทรัพย์นั้น จะต้องมียราคาประเมินไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

2.6 โครงการปรับปรุงที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตในนาข้าว

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดขอนแก่น (2532 ก) ได้เขียนรายรายละเอียดโครงการดังนี้ โครงการได้จัดทำขึ้นในปี พ.ศ.2532 โดยมีหลักการและเหตุผลว่า จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการกระจายตัวของฝนไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้ประสบภาวะฝนแล้ง น้ำท่วมอยู่เป็นประจำ ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ธ.ก.ส. สาขาขอนแก่น จึงได้จัดทำโครงการขึ้นเพื่อให้

เกษตรกรมีแหล่งน้ำ มีการทำนาแผนใหม่ และมีการปลูกพืชไร่อายุสั้นหลังการเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ (1) เพื่อจัดหาแหล่งน้ำ ทำการเกษตรโดยใช้แหล่งน้ำดังกล่าวบรรเทาความเดือดร้อนในระยะฝนทิ้งช่วง (2) เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการทำเกษตรแบบผสมผสาน ลดความเสี่ยงในด้านการผลิตและการตลาด (3) เพื่อให้เกษตรกรมีการใช้ที่ดินและแรงงานให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ (4) เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ ให้แก่เกษตรกรในครัวเรือนซึ่งทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดวิธีการดำเนินงานไว้ดังนี้ คือ

1) การประชาสัมพันธ์ ธ.ก.ส. สาขาขอนแก่นและหน่วยอำเภอที่เกี่ยวข้อง มีการประชาสัมพันธ์โครงการชี้แจงให้เกษตรกร รู้และเข้าใจวัตถุประสงค์ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานตามโครงการ ตลอดจนประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากเข้าร่วมโครงการ และให้เกษตรกรแสดงความจำนงค์เข้าร่วมโครงการกับหน่วยอำเภอที่เกี่ยวข้อง

2) การคัดเลือกพื้นที่ ธ.ก.ส. หน่วยอำเภอพิจารณาเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม ต่อการขุดบ่อน้ำ โดยมีหลักเกณฑ์คือ (1) เป็นพื้นที่ราบไม่สูงหรือต่ำเกินไปจนน้ำท่วมถึงได้ง่าย (2) บริเวณที่มีลักษณะดินสามารถเก็บน้ำได้ดีเมื่อขุดบ่อแล้ว และ (3) เกษตรกรในแต่ละจุดไม่น้อยกว่า 5 ราย แต่ละรายควรอยู่ใกล้กันเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายเครื่องจักร

3) การคัดเลือกเกษตรกร (1) เกษตรกรต้องมีที่ดินแปลงเดียวกัน เนื้อที่ไม่น้อยกว่า 6 ไร่ (2) ต้องมีแรงงานในครัวเรือนเพียงพอ สามารถดูแลทำการเกษตรตามโครงการได้อย่างเต็มที่ (3) เกษตรกรต้องมีความขยันขันแข็งและอยากที่จะเข้าร่วมโครงการมีทัศนคติและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่

4) การฝึกอบรมจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำนาแผนใหม่การปลูกไม้ผล การปลูกพืชผักและพืชไร่ ตามหลักและวิธีการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมระหว่างดำเนินการตามโครงการ

5) การดำเนินงานสินเชื่อ ธ.ก.ส. สาขาขอนแก่น จะจ่ายเงินกู้ให้แก่เกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการในรูปเงินสด และหรือวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และหรือในรูปบริการ ตามวัตถุประสงค์และระยะเวลาที่โครงการกำหนด

ค่าลงทุนโครงการ เกษตรกรแต่ละรายที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. เพื่อลงทุนในโครงการเป็นเงินกู้ระยะยาว รายละ 30,000 บาท และค่าใช้จ่ายในแต่ละปีเป็นเงินกู้ระยะสั้นรายละ 8,000 - 8,200 บาท เป็นค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีปราบ

ศัตรูพืช (ตามตารางที่ 2.1) ธ.ก.ส. จังหวัดขอนแก่นได้กำหนดเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

(1) เงินกู้ระยะสั้นจะให้เป็นค่าใช้จ่ายตามโครงการตั้งแต่ปีที่ 1-8 เพื่อเป็นค่าพันธุ์พืช สารเคมีปราบศัตรูพืชและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

(2) เงินกู้ระยะยาวจะให้เป็นค่า

- ชุดบ่อน้ำ 1 บ่อ ขนาด 15 x 40 x 3 ม. 22,000 บาท
- เครื่องยนต์สูบน้ำ 1 เครื่อง 7,000 บาท
- สักรองค้ำลงทุน 1,000 บาท

รวม 30,000 บาท

ธ.ก.ส. สาขาขอนแก่นจะจ่ายเงินกู้ตามโครงการในรูปเงินสด และหรือวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และหรือในรูปการบริการตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยตามข้อบังคับของธนาคาร

เกษตรกรแต่ละรายที่เข้าร่วมโครงการจะมีรายได้ จากการประกอบกิจกรรมการเกษตร ซึ่งคาดว่าจะได้รับในแต่ละปี ตามที่ ธ.ก.ส. ในจังหวัดขอนแก่นได้กำหนดรายละเอียดของรายได้เป็นเวลา 8 ปี (ตารางที่ 2.2) เมื่อมีการดำเนินงานตามโครงการไปแล้ว

ระยะเวลาการชำระหนี้

1) เงินกู้ระยะยาวเพื่อการลงทุน กำหนดให้ชำระภายใน 8 ปี นับแต่วันกู้ โดยมีระยะเวลาปลอดเงินต้นในปีที่ 1

2) เงินกู้ระยะสั้น กำหนดให้ชำระคืนภายใน 1 ปี เงินต้นและอัตราดอกเบี้ยนับแต่วันกู้

หลักประกันเงินกู้

1) หลักประกันเงินกู้ระยะยาว (1) ใช้สิทธิการมททรัพย์ที่มีได้จำนองต่อเจ้าหนี้อื่นจำนองเป็นประกัน มีราคาประเมินไม่น้อยกว่าสองเท่าของวงเงินกู้ (2) ใช้สิทธิการมททรัพย์จำนอง และใช้บุคคลค้ำประกัน (3) ใช้บุคคลค้ำประกันเงินกู้โดยไม่เกิน 30,000 บาท

2) หลักประกันเงินกู้ระยะสั้น (1) ใช้สิทธิการมททรัพย์ที่มีได้จำนองต่อเจ้าหนี้อื่นจำนองเป็นประกัน มีราคาประเมินไม่น้อยกว่าสองเท่าของวงเงินกู้ (2) หลักทรัพย์รัฐบาลไทย (3) เงินฝาก ธ.ก.ส

ขั้นตอนในการปฏิบัติตามโครงการ (1) เกษตรกรต้องแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าโครงการที่พนักงาน ธ.ก.ส. หน่วยอำเภอ ซึ่งต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ชูป่อ จำนวนพื้นที่รับน้ำ วงเงินกู้ หลักประกันเงินกู้ (2) ธ.ก.ส.หน่วยอำเภอเสนอข้อมูลเพื่อขอความเห็นชอบต่อสาขาขอนแก่น เพื่อจัดสรรวงเงินกู้แล้วแจ้งบริษัท (3) มีการตรวจพื้นที่ เพื่อดูความเป็นไปได้ของสภาพพื้นที่ โดยพนักงาน ธ.ก.ส. พนักงานบริษัทลูกค้าร่วมพิจารณาคัดเลือก (4) พนักงาน ธ.ก.ส.หน่วยอำเภอจัดทำเอกสารการกู้เงินให้แก่เกษตรกร (5) บริษัทผู้รับเหมาทำการชูป่อในราคาลูกบาศก์เมตรละ 15 บาท (6) พนักงาน ธ.ก.ส. ร่วมกับเกษตรกรตรวจรับป่อ (7) เกษตรกรรับเงินกู้เพื่อจ่ายเงินแก่บริษัท

ตารางที่ 2.1 ประมาณการค่าลงทุน และค่าใช้จ่ายของเกษตรกรที่เข้าร่วม
โครงการปรับปรุงที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตในนาข้าว เนื้อที่ประมาณ 6 ไร่

รายการ	1	2	3	4	5	6	7	8
<u>ค่าลงทุน</u>								
ค่าชุดบ่อขนาด15x40x3ม.	22,000							
ค่าเครื่องยนต์สูบน้ำ1เครื่อง	7,000							
สำรองค่าลงทุน	1,000							
รวมค่าลงทุน	30,000							
<u>ค่าใช้จ่าย</u>								
2.1 ค่าใช้จ่ายในการทำนา (5ไร่)	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
2.2 ค่าใช้จ่ายในการปลูก ถั่วเหลือง (4ไร่)	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200
2.3 ค่าใช้จ่ายในการปลูก ข้าวโพดหวาน (1ไร่)	900	900	900	900	900	900	900	900
2.4 ค่าใช้จ่ายในการปลูก ไม้ผลมะม่วง	200	200	200	400	400	400	400	400
2.5 สำรองค่าใช้จ่าย ทั้งหมด	700	700	700	700	700	700	700	700
รวมค่าใช้จ่าย	8,000	8,000	8,000	8,200	8,200	8,200	8,200	8,200

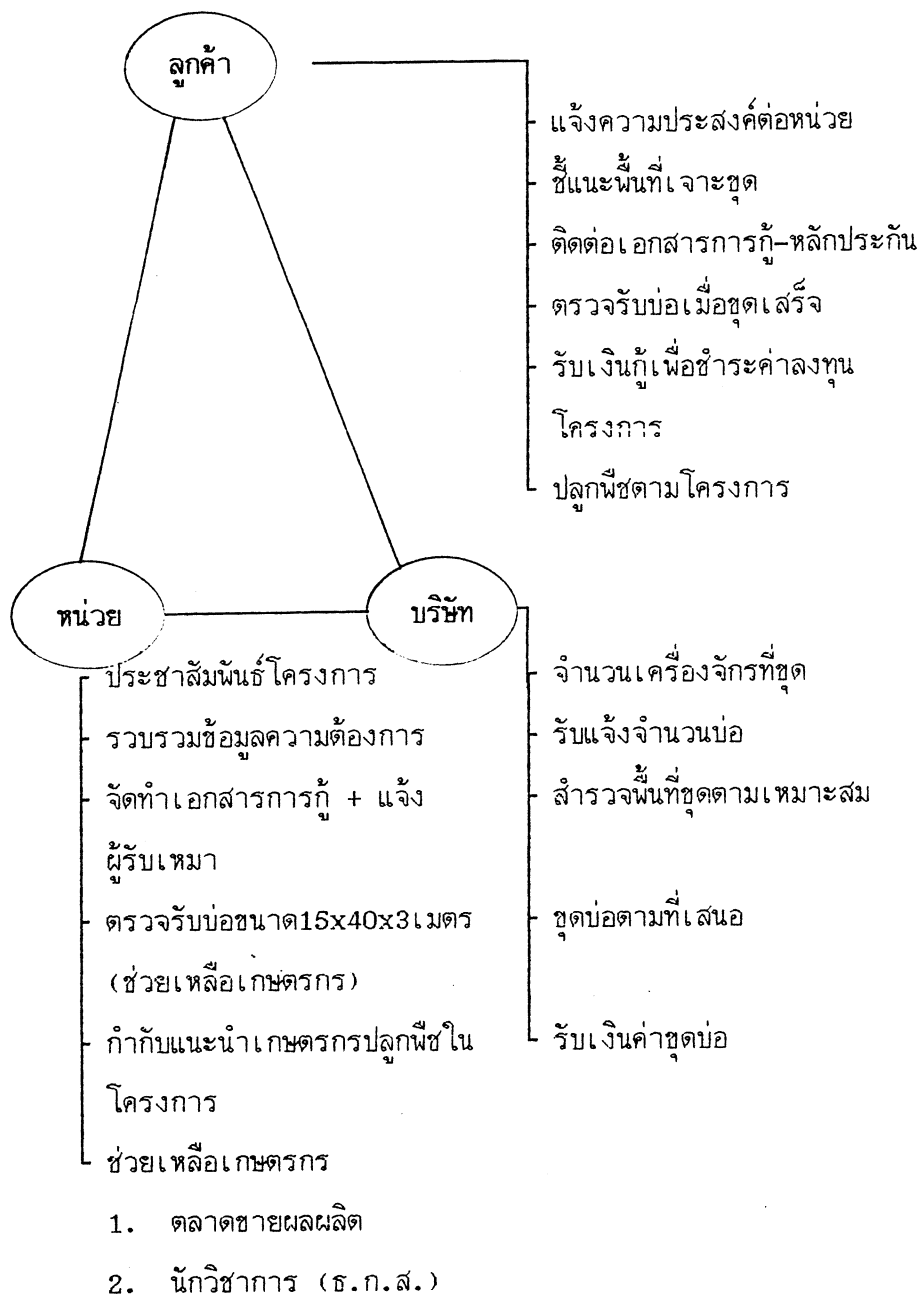
ที่มา : ธ.ก.ส.ขอนแก่น, 2532

ตารางที่ 2.2 ปริมาณการผลิต ราคา และรายได้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับปรุงที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิต
ในนาข้าว

รายการ / ปีที่	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ผลผลิต								
1.1 นาข้าว(ถึง/5ไร่)	200	300	300	300	300	300	300	300
1.2 ถั่วเหลือง(กก/4ไร่)	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200
1.3 ข้าวโพด(ฝัก/ไร่)	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000
1.4 มะม่วง(กก/70ต้น)	-	-	-	175	437	787	1,225	1,225
2. ราคา								
2.1 ข้าวเปลือก(บาท/ถึง)	25	25	25	25	25	25	25	25
2.2 ถั่วเหลือง(บาท/กก)	10	10	10	10	10	10	10	10
2.3 ข้าวโพด(บาท/ฝัก)	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50
2.4 มะม่วง(บาท/กก)	-	-	-	10	10	10	10	10
3. รายได้								
3.1 ข้าวเปลือก(บาท)	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500
3.2 ถั่วเหลือง(บาท)	12,000	12,000	12,000	12,000	12,000	12,000	12,000	12,000
3.3 ข้าวโพด(บาท)	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
3.4 มะม่วง(บาท)	-	-	-	1,750	4,370	7,870	12,250	12,250
รวมรายได้	22,500	22,500	22,500	24,250	26,870	30,370	34,750	34,750

ที่มา : ธ.ก.ส. ขอนแก่น, 2532

แนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการปรับปรุงที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตในนาข้าว

ที่มา: ธ.ก.ส. จังหวัดขอนแก่น, 2532

2.7 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่านดังนี้

ความคิดเห็นตามรากศัพท์ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับบัณฑิตยสถาน (2524) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

1) ข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

2) ทศนะหรือประมาณการที่เกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหนึ่ง เช่น ทศนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของนโยบายวางแผนครอบครัว

3) คำแถลงของผู้ที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อปัญหาที่มีผู้นำมาขอปรึกษา Julius และ Kule (1964) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดเห็นใน Dictionary of the Social Sciences ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1) ความคิดเห็น คือ การพิจารณาตัดสิน ความเชื่อหรือความเชื่อจากบุคคลอื่นในบางประเด็นความเห็นอาจแสดงออกทางคำนิยม หรือชนิดของเหตุผล หรือหลักฐานที่มีอยู่ซึ่งความสำคัญของความเห็นอาจจะมากน้อยต่างกันแล้วแต่บุคคล

2) ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกอย่างแคบและตรงจุด สามารถให้ทราบถึงความในใจของบุคคลมากกว่าทัศนคติ ดังนั้น เมื่อความเห็นมีความสัมพันธ์กับลักษณะการเปลี่ยนแปลงภายนอกและมีความจำกัด มีรากฐานมาจากระบบทัศนคติของแต่ละบุคคล

3) ถ้าความคิดเห็นเป็นสิ่งที่มีชีวิต มันสามารถวัดได้และได้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดขึ้นมา โดยปกติจะมีการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของคนจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ประชามติเป็นการสุ่มตัวอย่างปัญหาที่ซับซ้อนและการวัดความคิดเห็น ทัศนคติ เทคนิคการวางแผนและการสร้างแบบสอบถามนำมาใช้ การเน้นการแสดงออกในการวิจัยความคิดเห็น ทำให้นักวิจัยบางคนกำหนดความเห็น Thurstone และคณะ กล่าวว่า การพูดถึงการปฏิบัติการว่า ความคิดเห็นถูกมองในรูปของการ "ตอบ" ซึ่งแต่ละบุคคลตอบสนองต่อสถานการณ์ที่มาเร้า บางครั้งจะมีคำถามถูกยกขึ้นมาเพื่อการกระตุ้น

มาฆะ ชิตตะสังคะ (2520) ; ทวี เลรามัญ (2520) ; นิตา สุวรรณประกาศ (2523) และสุรางค์ จันทรเฒ (2529) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดเห็นในลักษณะคล้ายกันว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติ ความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยการพูดหรือการเขียนโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ความคิดเห็น

อาจได้รับการยอมรับหรือการปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ได้ ความคิดเห็นและทัศนคติมีลักษณะความหมายคล้ายกันมาก ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่ความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ

โสภา ชูนิชัยกุล (2521) กล่าวว่า ทัศนคติจะนำไปสู่ความคิดเห็นต่าง ๆ ความแตกต่างระหว่างทัศนคติและความคิดเห็นนี้ยังไม่สามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยทัศนคติจะเป็นการชี้ให้เห็นชัด เป็นความชอบพอ และจะเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่เป็นจิตใต้สำนึก ส่วนความคิดเห็น หมายถึง บางสิ่งบางอย่างซึ่งเป็นความหวังหรือการคาดคะเนไม่ได้เป็นเพียงความชอบเท่านั้น การประเมินความคิดเห็นมีแนวโน้มจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มย่อยหรือกลุ่มเล็กเป็นการคาดคะเนการกระทำ และเกี่ยวข้องกับเรื่องของส่วนใหญ่

เสนาะ ดิยาวุ และคณะ (2527) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการได้รับรู้ (Perceive) ข้อมูลที่เกี่ยวกับสิ่งนั้น ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่อาจเห็นด้วยตา ทัศนคติคือ การที่บุคคลมีความรู้สึกทั่ว ๆ ไป ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนความคิดเห็น คือ การอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

โยธิน คันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2529) ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinions) ว่าเป็นการแสดงออกทางถ้อยคำ (Verbal expression) เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ ความคิดเห็นดังกล่าวอาจจะประกอบด้วยองค์ประกอบทางอารมณ์ หรือทางพฤติกรรมด้วยก็ได้

Nunnally (1950) ได้กล่าวว่า ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติเป็นเรื่องของการแสดงออกของกลุ่มบุคคลต่อประชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยความคิดเห็นมักจะใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความเห็น และความรู้ ในขณะที่ทัศนคติใช้กันมากในเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึก ความชอบพอและเขาได้สรุปว่า โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้คำว่าความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ

Kolesnik (1950) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น คือ การแปลความหมาย (Interpretation) หรือการลงความเห็นที่เกิดจากข้อเท็จจริงซึ่งแต่ละคนคิดว่าถูกต้องแต่คนอื่น ๆ อาจจะไม่เห็นด้วยก็ได้

Best (1977) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกในด้านความเชื่อที่นำไปสู่การคาดคะเน หรือการแปลผลเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความคิดเห็นมีความหมายใกล้เคียงกันกับทัศนคติมาก ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกออกมาเป็นคำพูด การเขียนที่มีลักษณะเป็นการลงมติหรือการตีความ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นลักษณะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย

ความคิดเห็นอาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ก็ได้

2.8 การวัดความคิดเห็น

เนื่องจากความคิดเห็นและทัศนคติมีความหมายและลักษณะต่าง ๆ ใกล้เคียงกันมาก ดังนั้น การวัดความคิดเห็นจึงสามารถให้วิธีการวัดทางทัศนคติได้ด้วย แต่เนื่องจากทัศนคติเป็นพฤติกรรมภายใน และไม่สามารถทราบได้เลยว่าบุคคลมีทัศนคติอย่างไร ดังนั้น จึงต้องใช้วิธีการอนุมานจากพฤติกรรมภายนอกที่บุคคลแสดงออก และมีวิธีการวัดหลายอย่างดังนี้ (นีออน กลิ่นรัตน์, 2535)

1) การรายงานตนเอง (Self - report measures) เป็นการวัดทัศนคติโดยวิธีการให้ผู้ถูกวัดรายงานตนเองถึงความรู้สึกทำต่อสิ่งนั้น ๆ อาจเป็นไปในรูปแบบบทกว หรือทางลบไม่ได้แยกวัดองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านคือด้านความคิด ความรู้สึกหรือด้านพฤติกรรม แต่จะวัดเพียง ดี-ไม่ดี

(1) มาตรวัดของเธอร์สโตน (Thurstone scales) การสร้างมาตรวัดแบบนี้โดยรวบรวมข้อความที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติที่ต้องการวัดควรจะได้ประมาณ 100 ข้อ เป็นอย่างน้อย โดยมีลักษณะเป็นทางบวกอย่างมากเป็นกลางและทางลบอย่างมากหลัง จากนั้นก็ให้เลือกตอบว่าข้อความใดบ้างที่ต่างกับความคิดเห็นของผู้ที่ต้องการวัด ต่อจากนั้นนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละข้อความแล้วเลือกข้อความตามค่ามาตรฐานที่วัดได้ ก็จะเหลือข้อความเพียง 20 ข้อ ความหรือมากที่สุดก็ไม่เกิน 45 ข้อความ

(2) มาตรวัดของไลเคิร์ท (Likert-type scales)

Likert (1932) (อ้างถึงในนีออน กลิ่นรัตน์, 2525) ได้สร้างมาตรวัดทัศนคติโดยพัฒนามาจากของ Thrustone มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบปะปนกันส่งไปให้ผู้ตอบตัดสินข้อความว่าข้อความตรงกับระดับความคิดเห็นของผู้ตอบที่สุด ซึ่งมี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่จากการใช้มาตรแบบนี้มักจะพบว่าผู้ตอบที่ช่องเฉย ๆ (ไม่มีความเห็น) เป็น ส่วนมาก จึงมีการใช้คำว่าเห็นด้วยเพียงเล็กน้อย แทนคำว่า เฉย ๆ เพื่อให้สามารถวัดความเห็นของผู้ตอบได้

(3) มาตรจำแนกความหมาย (Semantic differential scales)

Osgood (1957) (อ้างถึงใน นีออน กลิ่นรัตน์, 2525) เป็นผู้สร้างมาตรวัดแบบนี้ ลักษณะของมาตรวัดจะประกอบด้วย คำคุณศัพท์ที่บรรยายลักษณะของเป้าหมายที่เราต้องการวัดที่แสดงลักษณะตรงข้ามกันเช่น บวก-ลบ ดี-เลว ยินดี-ไม่ยินดี และระหว่างคำคุณศัพท์ทั้งคู่

จะมีช่วงห่างกัน 7 อัตราภาคชั้น โดยผู้ตอบจะเลือกค่าว่าความรู้สึกที่เขามีต่อเป้าหมายนั้นอยู่ในอัตราภาคชั้นใด

คะแนนของทัศนคติก็ดูจากการรวบรวมคะแนนจากแต่ละข้อ ซึ่งจะอยู่ระหว่าง 1-7 คะแนน คะแนน 1 หมายถึง มีทัศนคติทางลบ คะแนน 7 หมายถึง มีทัศนคติทางบวก

2) การสังเกตพฤติกรรม (Observation of overt behavior) การสังเกตพฤติกรรมภายนอกของบุคคล ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ ทราบถึงทัศนคติของบุคคลได้ซึ่งอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ประกอบ ด้วย เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อธิบายเพิ่มเติม นอกจากนั้นอาจจะ ใช้วิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้เพื่อวัดทัศนคติ ได้แก่

(1) การใช้วิธีการกึ่งการสะท้อนภาพ (Semiprojective technique) เช่น การให้ผู้ถูกศึกษาบรรยายภาพที่ไม่ชัดเจน หรือให้เติมคำ หรือข้อความ หรือให้พูดคำใดหนึ่งขึ้นก็ได้ทันทีหลังจากที่เสนอคำที่ต้องการวัด

(2) ผลการทำแบบทดสอบแบบปรนัย (Performance a Objective test) คือการเลือกคำตอบจากแบบสอบถามแบบปรนัยในตัวเลือกที่ไม่ถูกต้อง และแสดงถึงความลำเอียงในเรื่องนั้น โดยจะต้องมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ด้วย

(3) การวัดจากปฏิกิริยาของร่างกาย (Physiological Reactions) เนื่องจากว่าขณะร่างกายเกิดอารมณ์จะมี ปฏิกิริยา ของร่างกายที่สามารถวัดได้ เช่น การใช้เครื่องวัดการตอบสนองของผิวหนัง การวัดจากอัตรา การเต้นของหัวใจ การบีบตัวของหลอดเลือด การหดตัว และการขยายตัวของม่านตาสีเหล่านี้จะช่วยให้รู้ถึงความเข้มข้นของทัศนคติ แต่ไม่สามารถบอกทิศทางว่าเป็นไปทางลบหรือทางบวก

(4) การวัดด้วยการแสดงออกทางใบหน้า (The face scale) การวัดแบบนี้แบ่งเกณฑ์การวัดออกเป็น 7 ระดับ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงท่าทางของใบหน้าประกอบด้วย ตาและปาก โดยจะดูลักษณะอาการของปาก กล่าวคือ ถ้าริมฝีปากโค้งขึ้นก็แสดงว่า มีความเห็นด้วยถ้าริมฝีปาก อยู่ในระดับแนวราบหรือปกติแสดงว่า ไม่แสดงความคิดเห็น หรือไม่แน่ใจ แต่ถ้าริมฝีปากโค้งงอลงล่างแสดงให้เห็นว่า ไม่เห็นด้วย

การวัดทัศนคติส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแบบรายงานตนเอง เพราะสามารถจัดเก็บข้อมูลจากคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (Close-ended question) และลักษณะคำถามที่ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ (Open-ended question) หรืออาจจะใช้แบบสอบถาม

(Questionnaire) ซึ่งสามารถทำได้รวดเร็ว (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2523) ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปอธิบายได้กว้างขวาง แต่ก็มีข้อจำกัด เพราะอาจจะได้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงกับพฤติกรรมของเขา เนื่องจากบุคคลเกิดความระมัดระวังในการตอบแบบสอบถาม เพราะฉะนั้นการวัดทัศนคติจึงควรใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน เพื่อช่วยเสริมข้อบกพร่องในวิธีใดวิธีหนึ่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.9 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการให้บริการสินเชื่อที่มีลักษณะใกล้เคียงกันคือ

เยาวเรศ ทนพันธุ์ (ม.ป.ป.) งานวิจัยเรื่องปัจจัยกำหนดแหล่งเงินกู้ และระดับการกู้ยืมของครัวเรือนชนบท ผลการศึกษาพบว่า โอกาสที่ครัวเรือนจะได้กู้จาก ธ.ก.ส. นั้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับรายได้จากการเกษตรของครัวเรือน นอกจากนี้ผลของการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าไม่แต่เพียงโอกาสในการได้กู้เท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนผู้กู้ แต่ฐานะทางเศรษฐกิจยังเป็นตัวกำหนดปริมาณเงินกู้ที่ครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะกู้ได้ ครัวเรือนที่มีฐานะโดยเปรียบเทียบดีกว่าไม่เพียงแต่จะมีโอกาสสูงกว่า ที่จะได้จากแหล่งสินเชื่อในระบบ ซึ่งเสียดอกเบี้ยต่ำ แต่ยังมีแนวโน้มที่จะได้กู้ในวงเงินที่สูงกว่าด้วย

ผลของการศึกษาข้างต้นคงชี้ให้เห็นว่าความพยายามของรัฐที่จะผลักดันให้สถาบันการเงินในระบบให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำกับภาคชนบท หรือภาคเกษตรนั้นสามารถกระทำให้ได้ผลระดับหนึ่ง ตราบใดที่สถาบันการเงินนั้นเป็นสถาบันการเงินที่ต้องเลี้ยงตัวเองที่ยังต้องคำนึงว่า เงินที่ปล่อยออกไปจะต้องได้กลับคืนมาพร้อมทั้งดอกเบี้ย และรายได้จากดอกเบี้ยนั้นจะต้องคุ้มกับค่าใช้จ่ายในการให้บริการของสถาบันการเงินนั้น ๆ ซึ่งแน่นอนสถาบันสินเชื่อทุกสถาบันไม่ว่าจะเป็นสถาบันในระบบ หรือนอกระบบย่อมต้องพิจารณาการให้สินเชื่อจากฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นสำคัญ

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ (2530) งานวิจัยเรื่อง บทบาทของ ธ.ก.ส. กับ การดำเนินงานสินเชื่อเพื่อการเกษตร ได้ทำการศึกษาความต้องการที่จะอยู่รอดทางการเงินทำให้ ธ.ก.ส. ต้องพิถีพิถันในการคัดเลือกลูกค้า ทั้งนี้เพื่อให้หนี้สินน้อยที่สุด ลูกค้าที่ผ่านการคัดเลือกคือผู้ที่มีความน่าเชื่อถือทางการเงิน (Creditworthiness) ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีศักยภาพในการใช้เงินกู้ให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย และยังมีรายได้สุทธิหรือส่วนเหลือ โดยทั่วไป เชื่อกันอย่างฝังหัวว่า เกษตรกรที่มีฐานะดีและปานกลางเป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ ทาง

การเงินและมีความสามารถในการชำระหนี้ดีกว่าเกษตรกรฐานะยากจน ดังนั้น ธ.ก.ส. จึงมีแนวโน้มที่จะจัดสรรสินเชื่อให้แก่เกษตรกรฐานะดีและปานกลางมากกว่าเกษตรกรฐานะยากจน

จากการศึกษาของ Lightfoot และ Fox (อ้างถึง ใน วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2530) เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของลูกค้าของ ธ.ก.ส. โดยใช้ข้อมูลจากเกษตรกรลูกค้าโดยตรง 8 แสนครัวเรือน ใน 63 จังหวัดเปรียบเทียบกับข้อมูลของประเทศ จากการสำรวจสำมะโนการเกษตร พ.ศ.2521 ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของเกษตรกรชั้นเล็ก (Small - scale farmers) ว่า หมายถึง เกษตรกรที่มีรายได้สุทธิของครัวเรือนหรือมีที่ดินครองต่ำกว่ามัธยฐาน (Median) ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา ผลการศึกษาพบว่าในระดับ รวมทั้งประเทศร้อยละ 19 ของลูกค้าทั้งหมด ธ.ก.ส. เป็นผู้ที่มีที่ดินถือครองน้อยกว่าขนาดที่ดินมัธยฐาน หรืออีกนัยหนึ่งร้อยละ 81 ของลูกค้าทั้งหมดของ ธ.ก.ส. มีขนาดที่ดินมากกว่าขนาดที่ดินมัธยฐาน ทั้งนี้ใช้วิธีการเปรียบเทียบที่ดินภายในแต่ละจังหวัดแยกกัน ยิ่งกว่านั้น มีเพียงร้อยละ 11 ของเกษตรกร รวมทั้งประเทศซึ่งมีที่ดินถือครองน้อยกว่าขนาดที่ดินมัธยฐาน ได้เป็นลูกค้า ธ.ก.ส.

อัมมาร์ สยามวาลา (ม.ป.ป.) งานวิจัยเรื่อง ตลาดสินเชื่อในชนบทไทยจากการศึกษาพบว่า แหล่งสินเชื่อไม่ว่าจะอยู่ในระบบหรือนอกระบบก็ดี ล้วนแต่มีความถนัดในการให้สินเชื่อระยะสั้น ในการกู้จากแหล่งนอกระบบ (ไม่รวมการซื้อผ่อนส่ง) นั้น สัญญาไม่ถึงร้อยละ 10 เป็นการกู้เกินกว่าระยะเวลา 1 ปี จริงอยู่ในการกู้ยืมที่เราได้จากตัวอย่างทั้งหมด มีสัญญาอยู่ประมาณ 1 ใน 3 ที่มีได้ระบุระยะเวลาการกู้อย่างชัดเจน แต่จากการวิเคราะห์ทางสถิติก็พอจะอนุมานได้ว่าการกู้พวกนี้ก็เป็นการกู้ระยะสั้น สำหรับแหล่งเงินกู้ในระบบนั้นธนาคารพาณิชย์และสหกรณ์การเกษตรจะให้เงินกู้ระยะยาวมากกว่าผู้ให้กู้อื่น ๆ แต่ ธ.ก.ส. เองซึ่งเป็นผู้ให้กู้ในระบบที่สำคัญที่สุด ก็เน้นการให้กู้ระยะสั้น ประมาณ 3 ใน 4 ของปริมาณสินเชื่อทั้งหมดของ ธ.ก.ส. เป็นสินเชื่อระยะสั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำขนาดเล็ก ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันคือ

สมบัติ เสาร์แก้ว (2536) งานวิจัยเรื่อง บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารและการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กได้สรุปไว้ดังนี้

1) คณะกรรมการหมู่บ้านทุกแห่งมีบทบาทในการบริหารและจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ในระดับมากในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ด้านการดำเนินการจัดทำแผนงานด้านมาตรการในการบำรุงรักษา ด้านการควบคุมการใช้ประโยชน์ ด้านการประชาสัมพันธ์และการประเมินผล

2) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการบริหารและการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก ของคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า การได้รับการแนะนำสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ การรับรู้ข่าวสาร การเป็นผู้นำกลุ่มทางสังคม และความรู้ความเข้าใจในบทบาท มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทในการบริหารและการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทในการบริหารและการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหาร และการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าการขาดงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล เป็นปัญหามากที่สุดถึงร้อยละ 76-25 รองลงมา คือ การขาดการสนใจเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 50.0 ส่วนแนวทางแก้ปัญหา คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ เป็นแนวทางแก้ไขมากที่สุดถึงร้อยละ 74.58 รองลงมาคือ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสนใจ และตั้งใจในการปฏิบัติงานสนับสนุนอย่างจริงจังร้อยละ 50.0

อานนท์ อาภาภิรมณ์ (2525) วิจัยเรื่อง บทบาทของสภาตำบลกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า สภาน้ำในฤดูแล้ง ขนาดความจุของแหล่งน้ำ และทำเลที่ตั้งของแหล่งน้ำ มีความสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ สภาน้ำในฤดูแล้งขนาดความจุของแหล่งน้ำ และทำเลที่ตั้งของแหล่งน้ำที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างต่อสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ

1) ให้บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งน้ำซึ่งสภาน้ำในฤดูแล้งพอใช้ มีระดับการเพิ่มผลผลิตพืชไร่สูงกว่า ในบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งน้ำซึ่งสภาน้ำในฤดูแล้งไม่พอใช้

2) ชุมชนในบริเวณที่ตั้งของแหล่งน้ำ ซึ่งมีขนาดความสูงกว่า 500,000 ลูกบาศก์เมตร จะมีไฟฟ้า ปะปา โรงสี สถานีอนามัย และศูนย์เด็ก มากกว่าชุมชนในบริเวณที่ตั้งของแหล่งน้ำ ซึ่งมีขนาดความจุต่ำกว่า 500,000 ลูกบาศก์เมตร

3) ชุมชนในบริเวณที่ตั้งของแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีไฟฟ้ามากกว่าชุมชนในบริเวณที่ตั้งของแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ณัฐพร เพ็ญสุภา (2532) ได้ศึกษาหารูปแบบการพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่ส่วนตัว เพื่อจะยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น โดยวิธีการนำเอาเทคโนโลยี

โครงการได้ดำเนินการทดสอบแล้ว จะเห็นว่ามศึกษภาพไปประยุกต์ใช้ในไร่นาของเกษตรกร กิจกรรมที่เกี่ยวกับ การทำการเกษตรผสมผสานในระดับครัวเรือนก็เป็นลักษณะหนึ่งที่มีการนำเอา กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีศักยภาพมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน โดยให้มีการชุดบ่อน้ำต้นผสมบาดาล การ ปรับปรุงแบบแปลงนาเลี้ยงปลาในนาข้าวและปลูกพืชผักในฤดูแล้งในพื้นที่ของการเกษตร รายละเอียด ประมาณ 1-5 ไร่ ในพื้นที่ ต.หนองแก้ว, แคนใหญ่, อ.เมือง และ ต.นาเมือง อ.เสลาภูมิ จ.ร้อยเอ็ด รวมทั้งสิ้น 30 ราย ซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2530 - กุมภาพันธ์ 2531 จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า เกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 2,063.75 บาท/ไร่ โดยมีสัดส่วนของรายได้จากการปลูกข้าว และการปลูกพืชผักเป็น 8.24:42.66:1 ซึ่งรายได้ จากพืชผักส่วนใหญ่มาจากการปลูกแตงโม และยาสูบพันธุ์เตอร์กิชเป็นหลัก และเกษตรกรในตำบล นาเมืองจะมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรในเขตตำบลหนองแก้วและแคนใหญ่ในแทบทุกกิจกรรม

วิทยุรย์ วรรณะภุติ, วิรัช แจ่มจรรยา และวิญญู ชัยวิรัตน์ (2530-2531) ได้ ดำเนินการวิจัยโครงการพัฒนาการเกษตรอาศัยน้ำฝน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จ.ชัยภูมิ การทดสอบเบื้องต้นการใช้น้ำหมู่บ้านในกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรเชิงผสมผสาน โดยมี เป้าหมายที่จะเพิ่มผลผลิตการเกษตร และรายได้ของเกษตรกร โดยอาศัยเกษตรกรที่ยากจน (ปานกลาง) และอาศัยอยู่นอกเขตชลประทาน ซึ่งอาศัยน้ำฝนทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีความเสี่ยงในการประกอบกำรสูงมาก ดังนั้น โครงการพัฒนาการเกษตรอาศัยน้ำฝน ได้ ศึกษาหารูปแบบโดยวิธีการต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ปี 2525-2532 ซึ่งได้ดำเนินการวิจัย ทดสอบ และพัฒนาการรูปแบบและเทคโนโลยีสาขต่าง ๆ พบว่า การทดสอบใช้ประโยชน์ของกิจกรรม เกื้อหนุนกันเป็นวงจรของการผลิต และมีการร่วมกลุ่มขององค์กรบริหารร่วมกันในทุกกิจกรรม จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และกลุ่มเกษตรกรสามารถบริหารงานในระบบนี้ต่อไปได้อย่าง ต่อเนื่อง

ชนวน รัตนวราหะ (ม.ป.ป.) ได้ทำการศึกษา การทำฟาร์มแบบผสมผสาน สรุปว่า ความยากลำบากและข้อจำกัดของการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝน จะเนื่องมาจาก

- 1) ความแปรปรวนของช่วงระยะการตกของฝน กล่าวคือ การตกของฝนไม่พอดีกับ ความต้องการของพืชที่ทำการเพาะปลูก ทำให้ผลผลิตเสียหาย เกษตรกร จำนวนมากต้องขาดทุน จากการต้องปลูกพืชซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อที่จะให้ได้รับผลผลิต ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ เมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน และการเพาะปลูกสูง นอกจากนี้หากฝนทิ้งช่วงในกลางฤดูเพาะปลูก ซึ่งเป็นระยะที่กำลังออกดอก และผลด้วยแล้วก็หมายความว่า การที่เกษตรกรจะสูญเสียผลผลิตที่ทำให้

เกิดการขาดทุนได้มาก โดยเฉพาะกับพืชที่ต้องการน้ำในช่วงดังกล่าว เช่น ข้าวโพด เป็นต้น

2) การลดลงของปริมาณน้ำฝน ในช่วง 5-6 ปี (2524-2529) ที่ผ่านมานี้ จากการรวบรวมข้อมูลของปริมาณน้ำฝนที่ตกเฉลี่ยเปรียบเทียบกับผลเฉลี่ยของฝนที่ตกในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาปรากฏว่าปริมาณของฝนได้ลดลงประมาณร้อยละ 8-14 ในทุกภาคของประเทศไทย

3) สภาพความเสื่อมโทรมของดิน ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลผลิต การใช้ที่ดินแบบต่อเนื่องขาดการอนุรักษ์หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ จะให้ผลตอบแทนในระยะสั้นแต่ต้องลงทุนสูงในสภาวะฝนแปรปรวนเช่นนี้ส่วนมากมักจะ ไม่คุ้มค่ากับที่ลงทุน ดังนั้นควรเน้นเรื่องการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แกดิน เช่น ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสด ซึ่งจะให้ผลในระยะยาวและคงทน

4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับไร่นายังไม่ดีพอ เช่น การอนุรักษ์ความชื้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเพาะปลูกการจัดระบบการเพาะปลูกพืชทำให้ผลผลิต พร้อมไปกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในไร่นาไปด้วยกัน การเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปกับการปลูกพืช เพื่อใช้เศษเหลือของแต่ละกิจกรรมให้มีผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการเพิ่มผลผลิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นา

5) การผลิตที่ขาดการจัดการทางระบบเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยให้ผู้ผลิตให้เกิดเสถียรภาพในรายได้จากการลงทุนที่ดีพอเป็นสาเหตุของความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้าน และครัวเรือน ราคาผลิตผลการเกษตรที่ส่งออกกระหว่างแผนพัฒนาฉบับที่ 5 จะเห็นว่าราคาลดลง ความแตกต่างของรายได้ต่อหัวของคนในภาคเกษตรต่างจากนอกภาคเกษตรห่างกันออกไปมากขึ้นจากประมาณ 5 เท่าในปี 2521 เป็น 9-10 เท่าในปัจจุบัน

พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ (2521) ในรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของกสิกรในหมู่บ้านที่มีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ในท้องที่อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าหมู่บ้านที่มีน้ำเพียงพอ มีรายได้ และมีโอกาสในการทำการเกษตรสูงกว่าหมู่บ้านที่มีน้ำไม่เพียงพอ ถึงแม้ความแตกต่างนี้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม

พิเชษฐ เหลืองทองคำ (2530) ในรายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโครงการประมงหมู่บ้านต่อภาวะเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพ พบว่า แหล่งน้ำขนาดเล็กมีประโยชน์ต่อประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น ทำให้หมู่บ้านมีรายได้จากปลา ประชาชนมีพืชน้ำบริโภคและนำน้ำมาใช้ในครัวเรือน ตลอดจนใช้ปลูกพืชผักและสัตว์เลี้ยง

ศุภชาติ สุขารมณ (2530) ในเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนที่เกิดขึ้น โดยโครงการได้จำแนกผลตอบแทนของโครงการเป็น 2 ประเภท คือผลตอบแทนโดยตรง และผลตอบแทนโดยอ้อม สำหรับผลตอบแทนโดยตรงนั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากโครงการโดยตรง เช่น ทำให้สวัสดิการทางสังคมสูงขึ้น ส่วนผลตอบแทนทางอ้อมของโครงการนั้นเป็นผลกระทบทางอ้อมของโครงการ ที่มีผลทำให้สวัสดิภาพของประชาชนเปลี่ยนไปในทางอ้อม (Externality) โดยผลกระทบดังกล่าวอาจจะมีค่าเป็นบวกหรือเป็นลบก็ได้

ไพบูลย์ บุญะภาณุจัน และนิศิษฐ์ เพชรศรี (2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมแหล่งน้ำขนาดเล็ก พบว่า ชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นอันดับสูงกว่าความต้องการด้านอื่น ๆ จะเห็นได้จากการที่รัฐได้ให้ความสำคัญ และได้จัดให้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหาแหล่งน้ำให้พอเพียงกับความต้องการ หลายหน่วยงานด้วยกัน จากประสบการณ์ในการแก้ปัญหาดังกล่าว พบว่า การจัดหาสำหรับหมู่บ้านส่วนใหญ่ในชนบทวิธีที่เหมาะสมและได้ผล คือ การสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก ซึ่งอาจเป็นของครัวเรือนเป็นส่วนตัว ได้แก่ โอง ถึงน้ำฝน บ่อขุด บ่อเจาะขนาดเล็ก หรือของชุมชน ได้แก่ สระขุด ฝาย และอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากลงทุนน้อย ง่ายในการจัดหาหรือสร้างขึ้นได้เอง และสามารถจัดการดูแลให้อยู่ในสภาพใช้ได้ผลดี โดยเฉพาะที่เป็นสมบัติของแต่ละครัวเรือน

ส่วนที่เป็นสมบัติของส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ได้แก่ สระขุด ฝาย และอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก มักประสบปัญหาในการจัดการดูแล ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหลายประการ ได้แก่ การใช้น้ำสำหรับครัวเรือน การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก การเลี้ยง และจับสัตว์น้ำ การใช้เป็นที่อาบน้ำของสัตว์เลี้ยง ได้แก่ ควาย และเป็ด เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว มีผลทำให้แหล่งน้ำมีความสกปรกปนเปื้อนในรูปของสารอินทรีย์ และอนินทรีย์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของแหล่งน้ำ และมีผลต่อสุขภาพอนามัยของคนและสัตว์เลี้ยง ที่ใช้น้ำใช้แหล่งน้ำนั้น ๆ ด้วย